

ეპატრიარქოს უცხანი

№37
907

საქართველოს
საპატრიარქოს
პრეცენტრის
ყოველკვირეული
გამოცემა

13-19 დეკემბერი 2018 წ. გამოიცემა 1999 წლის 8 იანვრიდან
ვასი 70 თეთრი

რუსეთიდან საქართველოში მიინდა აღმსარებელ თამარის (მარჯანიშვილი)
მინდა ნანილერი ჩამოზრდადა

- ✖ ეადაგაბა
- ✖ გარაფიული ცხოვრების გზა
- ✖ აცყურისა და ივერიის
ღვთისებობლის ხატების
მოგზაურობის განრიგი
- ✖ მცხათა-თბილისის ეპარქიაში
- ✖ ერისთიანული ფილოსოფიის
საცილები საქართველოში
- ✖ ახალი საქართველოს
უნივერსიტეტის სამაცნიარო
ღონისძიებები
- ✖ მინდა ამბროსი,
მაღიოლანდი ეპისკოპოსი
- ✖ დაპრუნება

ქრისტიანული ფილოსოფიის საწყისები საქართველოში

შუა საუკუნეების ქართული ფილოსოფია ეკლესიის ბერძენი მამების ქრისტიანული კონცეფციების საფუძველზე ყალიბდებოდა. სწორედ ეს მოაზროვნები - უნინარეს ყოვლისა, კაბადოკიის სამი მნათობი (ბასილი კესარიელი, გრიგოლ ნაზიანზელი, გრიგოლ ნოსელი) და მათი თანამედროვე იოანე ოქროპირი - ქმნიდნენ ფილოსოფიის ახალ გაგებას, რომელსაც საფუძვლად ედო ქრისტიანული სიბრძნე.

იოანე ოქროპირთან (დაახლ. 349-407 წწ.) ქრისტიანული ფილოსოფიის კონტურები იკვეთება: იგი მთელი სამყაროს ადეკვატურ გაგებას სწორედ ქრისტიანული ფილოსოფიის ჭრილში ცდილობდა. კაბადოკიის სამი მნათობი (IV ს.) კი საუბრობდა „ჭეშმარიტი ფილოსოფიის“ შესახებ, რომელიც ქრისტიანული უნდა ყოფილიყო. აქედან გამომდინარე, მათი აზროვნება „ღვთაებრივის“ სტატუსს იძენს და, პირველ რიგში, ორი-

ენტირებულია „წმიდა“-სა და მისი ადეკვატური შემეცნების სახეებზე. აյ წინა პლანზე გამოდის ტრანსცენდენტური, მიღმური და ფილოსოფიის საკუთრივ შინაარსს, საგანს ქმნის.

II

ქრისტიანული ფილოსოფია განასახიერებს ცხოვრების გარკვეულ წესს, რომელიც ბერმონაზონთა ასკეტიზმის სახით იჩენს თავს. ამდენად, ამ ტიპის ფილოსოფია მხოლოდ თეორიის სახით კი არ ხორციელდება, არამედ პრაქტიკითაც, ხოლო ამ ყაიდის ფილოსოფოსობის შესატყვისი ადგილი მონასტერია. ბერმონაზონი კი წარმოდგება, როგორც ჭეშმარიტი ფილოსოფოსი, რადგან მხოლოდ იგი წვდება ყოველგვარი ფილოსოფოსობის საკუთრივ მიზანს, კერძოდ კი, ტრანსცენდენტურს, უმაღლეს არსებას, ღმერთს. ბერმონაზონი გრძნობს და განიცდის იმას, რასაც თითოეული ადამიანი უნდა ესწრაფოდეს. მაშასადამე, მხოლოდ ბერმონაზონს, ჭეშმარიტ ქრისტიან ფილოსოფოსს, ძალუძს ანტიკური ხანის ფილოსოფოსთა და ბრძენთა ცალმხრივი მიდგომების გადალახვა.

III

საქართველოში მონასტრული ცხოვრების წესის დამკვიდრებამ დიდი წვლილი შეიტანა ქრისტიანული ფილოსოფიის, მისი დარგებისა და ლიტერატურული ჟანრების განვითარება-ჩამოყალიბებაში. სწორედ ამით არის განპირობებული ის, რომ შეუა საუკუნეების საქართველოში მრავალი ასკეტური და მისტიკური თხზულება გვხვდება. ეს პროცესი VI საუკუნეში დაიწყო. ეს ის დროა, როცა საქართველოში ცამეტი ასურელი მამა ჩამოვიდა და აյ მათ თეორიულ და პრაქტიკულ მოღვაწეობას მიეცა დასაბამი. წმიდა მამათა მემკვიდრეობას ამაოდ არ ჩაუვლია. უფრო მეტიც, მათ დიდი გავლენა იქონიეს სულიერი ცხოვრების განვითარებაზე საქართველოში. ამის დასტურია თუნდაც ის, რომ მრავალი ქართული მონასტერი სწორედ მათი სახელობისაა.

ცამეტი ასურელი მამის ცხოვრებისა და მოღვაწეობის შესახებ ქართულ ენაზე მრავალი ასკეტურ-მისტიკური თხზულება შეიქმნა. ეს თხზულებანი ძველი ქართული ლიტერატურის უმნიშვნელოვანეს ნაწილს შეადგენს. მათი მეშვეობით - ქართულ აზროვნებაში - წინა პლანზე წამოიწია ცხოვრების მონასტრულმა წესმა და ის დამკვიდ-

პროფ. თანახმა ირეაბი

რდა კიდეც, როგორც ცხოვრების პრივილეგირებული წესი.

მონასტრული ცხოვრების სპეციფიკური წესი მოითხოვდა შესატყვის ლიტერატურულ ფორმას/ ჟანრს. ამან განაპირობა ძველი ქართული ლიტერატურის ჟანრობრივი მრავალფეროვნება: ეგზეგეტიკა, დოგმატიკა, ლიტურგიკა, პომილეტიკა, პოლემიკა, ჰაგიოგრაფია, ჰიმნოგრაფია და კანონიკა ძველქართული ლიტერატურის მთავარ დარგებს წარმოადგენს. მაშასადამე, ამ დარგთა განვითარების შედეგად შექმნილი თხზულებანი ქმნის შეუკუნების ქართული ფილოსოფიის თავისებურებასაც: ამ პერიოდის ქრისტიანული ფილოსოფია საქართველოში სწორედ რომ ქრისტოლოგიური თხზულებების შედეგადაც განვითარდა.

IV

შეუკუნების საქართველოში განსაკუთრებული ყურადღების ცენტრში მოექცნენ ეკლესიის ის მამები, რომლებმაც ქრისტიანული მრავალი ასტანა-განმარტებაში დიდი წვლილი შეიტანეს. მაგალითად, ეფრემ ასური (IV ს.) და იოანე კლემაქსი (VI-VII სს.) დიდი პატივით სარგებლობდნენ და სულიერ ცხოვრებაზე უდიდესი ზეგავლენა ჰქონდათ. ამ დროს შეიქმნა ეფრემ ასურის მრავალი ნაშრომის ძველქართული თარგმანები. ამ

კუთხით განსაკუთრებით აღსანიშნავია ექვთიმე ათონელისა და ეფრემ მცირეს ღვაწლი.

იოანე კლემაქსის მთავარი ნაშრომი „სათნოებათა კიბე“ რამდენიმე ძველქართული თარგმანის სახით არის შემორჩენილი: არსებობს უცნობი მთარგმნელის, ექვთიმე ათონელის, იოანე პეტრინისა და პეტრე გელათელის ძველქართული თარგმანები. ეს თხზულება ქართველთათვის ისე მნიშვნელოვანი იყო, რომ ანტონ ბაგრატიონმა ის ახალ დროში კიდევ ერთხელ თარგმნა ქართულ ენაზე.

V

ევაგრე პონტოელმა (IV ს.) დიდი წვლილი შეიტანა საქართველოში ადრექრისტიანული აზროვნების გათავისების პროცესში. კორნელი კეკელიძემ ეკლესის ამ მნიშვნელოვანი მამის ცხოვრებისა და მოღვაწეობის ანალიზის მიზნით მრავალი ბერძნული და კოპტური წყარო შეისწავლა. იგი ევაგრეს სულაც ქართველ მოაზროვნედ მიიჩნევდა! შესაძლოა იგი ამ კუთხით აჭარბებდა კიდეც, თუმცა ეს პრობლემა უსაფუძვლოდ როდია დღემდე გადაუქრელი. აღსანიშნავია, რომ სახელი „პონტოელი“ მრავალ მინიშნებას შეიცავს.

მიუხედავად იმისა, იყო თუ არა ევაგრე პონტოელი დღევანდელი გაგებით ქართველი, მისი სამშობლო მდებარეობდა იმ მხარეში, რომელსაც მჭიდრო გეოგრაფიული და კულტურული ურთიერთობა ჰქონდა საქართველოსთან. ამდენად, გასაკვირი არ არის, რომ მისმა აზროვნებამ საქართველოში დიდი ყურადღება და აღიარება პოვა.

ეჭვარეშეა, რომ ევაგრე პონტოელმა, როგორც მეუდაბნოე ბერმა, აზროვნებისა და ცხოვრების იმგვარი წესი დაამკვიდრა, რომელმაც შუა საუკუნეების საქართველოს სულიერ და ინტელექტუალურ ცხოვრებაში გავლენა იქონია, განსაკუთრებით კი ცამეტი ასურელი მამის საეკლესიო მოღვაწეობის შედეგად.

VI

ადრეული ქრისტიანობის კიდევ ერთი მნიშვნელოვანი მამა ეკლესისა, მაკარი მეგვიპტელი (IV ს.), ქრისტიანული ფილოსოფიის განვითარების კუთხით საქართველოში უაღრესად საყურადღებო ავტორია. იგი იყო მოწაფე ცნობილი ეგვიპტელი განდევილის, ანტონისა, რომელსაც ქრისტიანობის ისტორიაში ზედსახელი „დიდი“ ენოდა. მაკარი - მისი წინამორბედისა და მოძღვის დარად

- უდაბნოში ცხოვრობდა. მისი ცხოვრებითა და შემოქმედებით დიდად იყვნენ დაინტერესებული შუა საუკუნეების ქართული აზროვნების წამყვანი წარმომადგენლები.

მაკარი მეგვიპტელის ორი მნიშვნელოვანი ეპისტოლე IX საუკუნეში პალესტინაში ითარგმნა ძველქართულად. მისი „სწავლებანი“ („26 სწავლება“) X საუკუნის ბოლოს თარგმნა ექვთიმე ათონელმა. მაკარი მეგვიპტელის თხზულებათა ძველქართული თარგმანები უფრო ძველია, ვიდრე ძველბერძნულ ენაზე მათი დღეს შემორჩენილი ორიგინალები. აქედან გამომდინარე, ამ ქართულ თარგმანებს დიდი მნიშვნელობა აქვთ მაკარი მეგვიპტელის პირველადი ტექსტებისა და ქრისტიანული მსოფლმხედველობის რეკონსტრუირების პროცესში.

მაკარი მეგვიპტელმა ქრისტიანული ფილოსოფიის იმგვარი მოდელი განვითარა, რომელმაც შუა საუკუნეების საქართველოს სულიერ ცხოვრებას დიდი კვალი დაატყო. მან ქრისტიანობა გაიგო პლატონური ფილოსოფიის ჭრილში, როგორც მსგავსება ღვთისა და მორწმუნეთ ქრისტეს მიბაძვისკენ მოუწოდებდა. ამგვარად გაგებულ ქრისტიანობას თითოეული ქრისტიანი სიკეთის, სიყვარულისა და მშვიდობის მსახურად უნდა ექცია.

VII

ეკლესის ბერძენი მამების ფილოსოფიური და თეოლოგიური ტრადიციის ჯეროვანი შესწავლის შედეგად საქართველოში განვითარდა ქრისტოლოგიური კვლევები. შუა საუკუნეების ქართველი მოაზროვნები, ერთი მხრივ, ქრისტიანობის წამყვანი ბერძენი თეოლეტიკოსების მრავალმხრივ მემკვიდრეობასა და უშრეტ წყაროებს ენაფებოდნენ, ხოლო, მეორე მხრივ, ამის საფუძველზე ქრისტიანული ფილოსოფიის საკუთარ ხედვასაც აყალიბებდნენ. მათ ქრისტიანული რწმენის ორიგინალური ინტერპრეტაცია განახორციელეს. მათი მოძღვრებანი ხშირად ისეთ ღირებულებისა არიან, რომ ქართული აზროვნების მიღმაც კი აქვს მნიშვნელობა.

თენგიზ ირემაძე
ახალი საქართველოს
უნივერსიტეტის პროფესორი
კავკახიური ფილოსოფიისა და თეოლოგიის
სამეცნიერო-კვლევითი არქივის დირექტორი